

Betreffende : Toespraak loco-burgemeester Kees Dijkman
Gelegenheid : Dodenherdenking Dorpskerk Zuidland
Datum : 4 mei 2015

Dames en heren, jongens en meisjes

Een fragment uit een gesprek:

De politie heeft Jordi en zijn ouders meegenomen! En zijn overgrootvader is uit Bernissesteyn weggevoerd. 91 jaar! In zijn rolstoel! Die arme man, ... hij was helemaal in de war. De dokter heeft hem nog medicijnen toegestopt. Maar anderen die te dichtbij kwamen, werden door de agenten weggesnauwd.

Ik heb het gehoord. Mariska en haar moeder zijn trouwens ook uit hun huis gezet. Ze mochten alleen wat kleren meenemen. Verder moesten ze álles achterlaten. Op de Stationsweg, bij het fietspad, zijn ze in een arrestantenbusje geduwd en weggevoerd. Moet je indenken: een arrestantenbusje! Onschuldige mensen! Dat is toch niet normaal?

Weet jij waar ze heen zijn?

Het schijnt dat ze naar werkkampen gaan, in het buitenland. Maar ja, een 91-jarige man naar een werkkamp...?!

Als we de gebeurtenissen van 28 oktober 1942 vrij vertalen naar het nu, dan zouden we vandaag – ongeveer – zó'n gesprek kunnen opvangen.

Op die dag, nu ruim 72 jaar geleden, moeten de Joden die dan nog in Zuidland wonen, hun huis uit. Politieagenten zetten ze op de tram richting Rotterdam. Van daaruit belanden ze in kamp Westerbork, in het oosten van het land. Onder hen, inderdaad, een hoogbejaarde man van 91: Jacob Levie. Maar ook een meisje van 17: Sophietje Levie, door iedereen Fietje genoemd.

Tienduizenden andere Joden in Nederland moeten eveneens naar Westerbork. Van daaruit worden ze, opeengepakt in veewagons, naar het oosten vervoerd: naar Polen. De meesten sterven daar. Door uitputting en mishandeling, of omdat ze worden vermoord, vergást, in concentratiekampen.

Dames en heren, jongens en meisjes. Het verhaal van de oorlog is vaak te groot om te bevatten. Want kunnen wij ons een voorstelling maken van zoiets als 'miljoenen doden'? Het is daarom goed om dat grote verhaal kleiner te maken.

En terug te brengen tot verhalen van individuele mensen. Mensen bijvoorbeeld die hier, in Zuidland, hebben gewoond. Mensen zoals wij.

Dat kan door een boek te schrijven over de Joodse Zuidlanders die in de oorlog om het leven kwamen, zoals Riet de Leeuw van Weenen ooit heeft gedaan.

Het kan ook met concrete gedenktekens. Zoals het oorlogsgraf op de oude begraafplaats, waar Willem Wolters – slachtoffer van dwangarbeid – zijn laatste rustplaats vond. Of zoals de struikelstenen, die hier een paar jaar geleden zijn gelegd. Deze steentjes met een goudkleurig plaatje met inscriptie, liggen op plekken waar Joodse Zuidlanders tot hun gedwongen vertrek woonden. Zo klein als ze zijn, zo indrukwekkend zijn ze. Ze liggen aan de Stationsweg, op het Hoofd en op de Ring, bij nummer 2. Daar liggen er zelfs vier. Een daarvan is voor Fietje. Ik noemde haar al: het meisje dat 17 was toen ze werd weggevoerd.

Maar we kunnen de oorlog ook dichterbij brengen door hem naar het nu te vertellen, zoals we zojuist hebben gedaan. Dezelfde verhalen, maar dan met namen van nu, plekken van nu, en dingen van nu. Zodat de mensen van toen – waarvan we de gezichten hooguit kennen van zwart-wit foto's – mensen worden zoals u, jij en ik. Zodat Fietje een klasgenoot van je wordt, of de dochter van de overburen. Zodat die Joodse jongen een vriendje van de voetbal wordt. Zodat die Joodse vrouw die aardige moeder wordt, die altijd zo veel vrijwilligerswerk doet. En zodat die 91-jarige man die man wordt, die tot voor kort nog zelf zijn boodschappen deed, hier in het dorp. Hoe meer we ons met de mensen van toen kunnen identificeren, hoe meer hun lot ons raakt. En hoe beter we in staat zijn herhaling, op welke manier dan ook, te voorkomen.

Straks zijn we twee minuten stil. We herdenken dan de burgers en militairen die sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in en buiten ons koninkrijk zijn omgekomen of vermoord, in oorlogssituaties en vredesoperaties. In het bijzonder denken we aan de slachtoffers uit Zuidland:

- de dorpsgenoten die als dwangarbeiders het leven lieten;
- de vier mensen die bij het bombardement van 1941 omkwamen: Jannetje Stabler, Jan Trouw, Hendrik Klok en Zoetje Pille;
- én de negen Joodse Zuidlanders die aan hun einde kwamen, alleen maar omdat ze waren wie ze waren.

Ik noem tot slot ook hún namen: Maan Levie, Simon Levie, Jacob Levie, Philippus en Henrika Levie, Pienas en Mina Levie, en hun kinderen: Meijer en Fietje.

Dank u